

KULTŪRVIDES PĀRVALDĪBA PAŠVALDĪBĀ: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI *MANAGEMENT OF CULTURAL ENVIRONMENT IN MUNICIPALITY: PROBLEMS AND DEVELOPMENTS*

AGRITA OZOLA

Tukuma muzejs, Harmonijas iela 7, Tukums LV 3101
Tālr.: + 371 31 82390, fax: + 371 31 22237, e-pasts: tukmuz@apollo.lv

Abstract. *The paper deals with management system of cultural environment in municipality and emphasise the actuality of its interpretation. The author has made research of built heritage in Tukums town and defined changes in its cultural environment using methods of field research and analysis of documents, town plans and historical photographs. The research resulted on history of each of buildings in the historical centre of town. The author did case analysis of three interpretation methods used to increase cultural, social and economic value of cultural heritage in old town: museum exhibitions, live performances in the monument and interpretive heritage walk.*

Keywords: *cultural environment, cultural heritage, values, interpretation.*

Ievads

Ikvienas pašvaldības uzdevums ir veidot tās iedzīvotājiem patīkamu un harmonisku dzīvesvidi. Jauno tehnoloģiju iespējas un ekonomisko procesu strauja attīstība mūsdienās rada arvien lielākas izmaiņas kultūrvidē un tās pārvaldība kļuvusi vēl aktuālāka nekā dabas aizsardzības jautājumi.

Tradicionāli kultūrvidē un tās galvenās vērtības - dabas un kultūras mantojums un kultūras aktivitātes - tiek vērtēta kā nozare, kas prasa lielus ieguldījumus. Postmodernajā sabiedrībā mūsdienās mainās vērtību sistēma un arvien aktuālāka kļūst nepieciešamība pēc jaunas pieejas arī kultūrvides pārvaldībā. Kultūras un dabas mantojuma aizsardzībā arvien vairāk tiek uzsvērtā nepieciešamība saglabāt ne tikai valsts nozīmes pieminekļus, bet arī vietējas nozīmes objektus.

Līdzīgi kā Vides aizsardzības politikas plānā definētie vides politikas sekmīgas realizācijas priekšnosacījumi: labi attīstīta informācijas sistēma, vides aizsardzības institūcijas un organizācijas un sabiedrības apziņa[1] lielā mērā ir saistīti arī ar kultūras sektoru, kas ietver gan kultūras mantojuma aizsardzību vidē un tās vērtību izmantošanu muzejos, arhīvos un bibliotēkās, gan arī visa veida kultūras aktivitātes: mūziku, mākslu, deju, arhitektūru, kino, teātri, literatūru u.c. cilvēka radošas izpausmes un to izmantošanu sabiedrībā.[2]

Vairākos starptautiskajos dokumentos, tai skaitā UNESCO deklarācijā Par kultūras daudzveidību[3] tiek vērsta uzmanība uz kultūras mantojuma kā vietējās attīstības resursa potenciāla nozīmi, materiālās kultūras liecību un nemateriālās kultūras vērtību savstarpēju saistību, jaunu izglītības metožu izstrādi un pielietojumu, aktīvas komunikācijas procesa nepieciešamību.

Bieži vien pašvaldībās nav īstas izpratnes par kultūrvides pārvaldības komplekso raksturu, trūkst zināšanu par tās vērtību - dabas un kultūras mantojuma - izmantošanas iespējām, vienlaikus ievērojot dabas un kultūras pieminekļu aizsardzības normatīvo aktu prasības. Pašvaldības ne vienmēr pilnībā izmanto kultūras pieminekļu iespējas un kultūras radošo potenciālu, lai veicinātu teritorijas attīstību.

Pašvaldības līmenī kultūrvides pārvaldību ir iespējams padarīt efektīvāku, plašāk izmantojot un integrējot izglītības un kultūras iestāžu, tai skaitā muzeju, un kultūras pieminekļu iespējas. Rakstā īsi raksturoti Tukuma pilsētas kultūrvides izpētes rezultāti, analizētas trīs problēmsituācijas un raksturotas trīs dažādas kultūras mantojuma interpretācijas metodes, kuras lietotas, lai aktualizētu kultūrvides vērtību nozīmi pašvaldībā un veidotu izpratni par to saglabāšanas nepieciešamību.

Materiāli un metodes

Pētījums veikts Tukuma pilsētā, kas kā apdzīvota vieta pastāv jau vairāk nekā tūkstoš gadu, un šajā laikā divreiz mainījusi dislokācijas vietu. Laikā no 11. gadsimta līdz 13. gadsimtam apbūve atradās Veļķu pilskalnā un tā apkārtnē,[4] bet ap 14. gadsimtu - uz Slocenes upes senkrasta tagadējā Brīvības laukuma apkārtnē. Viduslaiku apbūve veidojusies pie kādreizējā Rīgas-Prūsijas tirdzniecības ceļa.[5] Gruntsgabali bijuši samērā lieli, neregulāras formas. Pilsētas tiesības Tukums ieguva 1795. gadā - pēc Kurzemes un Zemgales hercogistes inkorporēšanas Krievijas valstī un līdz ar to paplašinātas arī pilsētas robežas.[6] 19. gadsimta vidū uzsākta pilsētas apbūves plānošana un kopš 1881. gada tā notiek saskaņā ar apstiprinātiem apbūves noteikumiem un plāniem.[7] Tukuma pilsētas vēsturiskais centrs jeb vecpilsēta ir valsts nozīmes kultūras piemineklis un tās ielas, ēkas un būves, laukumi veidojušies ilgā laika posmā un satur dažādu laikmetu substances.[8] Daudzie uzslāņojumi apgrūtina to datējumu un interpretāciju, kā arī adekvātu uzturēšanas un konservācijas metožu izvēli un pielietojumu.

Pētījuma gaitā tika veikta vecpilsētā esošo objektu apsekošana un fotografēšana, tad tos raksturojošo dokumentālo un vizuālo avotu apstrāde, iegūto datu apkopošana, salīdzināšana un analīze, kam sekoja vecpilsētas vides objektu vērtēšana, kā arī interpretācija. Katrā no pētījuma etapiem izmantoti citi materiāli un atbilstošas metodes. Pirmajā pētījuma etapā vairākkārt tika apsekota vecpilsētas apbūve un veikta tās apskate un foto grafēšana. Jaunās fotogrāfijas pēc tam jau muzejā tika salīdzinātas ar Tukuma muzeja krājumā esošajām vēsturiskajām fotogrāfijām. Salīdzināšanas procesā tika precizētas apbūvē notikušās izmaiņas, kā arī atpazīti vairāki līdz tam nezināmi objekti. Fotoattēlu salīdzināšanas procesā tika izmantoti arī dažādi pilsētas plāni un tas ļāva autoram identificēt arī pilsētas apbūvē reiz pastāvējušu un vairs neesošu objektu vietas identificēšanu.

Muzeja fotogrāfiju kolekcijā ir vairāki tūkstoši attēlu, no kuriem 664 fotogrāfijas raksturo Tukuma pilsētas apbūvi laikā no 19. gadsimta sākuma līdz 20. gadsimta beigām. Autors anotējis vairāk nekā 300 jaunas fotogrāfijas, kas raksturo pilsētas apbūvi 21. gadsimta sākumā, un pētījuma rezultātā tās iekļautas Tukuma muzeja krājumā. Attēli apstrādāti ar mērķi tos ievietot elektroniskajā muzeju kopkatalogā „Meandrs”,[9] kuru savstarpējā sadarbībā veido Latvijas vēstures muzejs, Valsts Mākslas muzejs, Latvijas Dabas muzejs un Tukuma muzejs.

Pētījuma nākamā etapa laikā veikta muzeju un arhīvu materiālu apkopošana un datu salīdzināšana. Izmantota arī muzejā jau agrāk izveidotā vecpilsētas apbūves kartotēka, tā papildināta, precizējot ēku būvniecības laiku, pārbūves, to funkcijas un īpašnieku maiņu.

Pētījuma ceturtajā etapā veikta lauka pētījuma gaitā iegūto pilsētvides objektu izpētes materiāla un dokumentu, plānu, fotogrāfiju studiju rezultātā iegūtās informācijas sintēze un analīze. Tās rezultātā objekti tika grupēti pēc līdzīgām pazīmēm un noteikta to vēsturiskā nozīme pilsētvidē. Vērtēšanas rezultāti apkopotī un izmantoti vecpilsētas interpretācijas programmas izveidei un aprobācijai, kā arī ieteikumu sagatavošanai pilsētas teritorijas attīstības plāna aktualizācijai.[10]

Rezultāti un to izvērtējums

Apbūves attīstības periodi

Postmodernās sabiedrības uzmanība koncentrēta uz vienkāršo ļaužu dzīvi un ikdienas atspoguļojumu, mēģinot izprast kā un kādēļ viņi mainījuši savu dzīvesvidi. Kā atzīmējis angļu kultūrantropologs K. Teilors,[11] kultūras mantojuma pārvaldības galvenais jautājums ir saistīts ar to, kā kultūru prezentējam un kādēļ to darām. Viņa izpratnē dzīve ir kā daudzkrāsains audums, kurā katra vieta, notikums un katrs cilvēks ieaūz pa krāsainam pavedienam. Pagātne dzīvo cilvēku atmiņās un cauri laikam tā saistīta ar citiem cilvēkiem, notikumiem un konkrētām vietām. Minēto K. Teilora tēzi var pilnībā attiecināt uz kultūrvidi un to apstiprina arī autora veiktais Tukuma vecpilsētas pētījums.

Tukums ir viena no Latvijas provinces pilsētām. Kā apdzīvota vieta tā veidojusies netālu no Livonijas ordeņa pils un viduslaikos pastāvēja kā neliels administratīvs centrs pie Rīgas -

Prūsijas tirdzniecības ceļa. 17.gadsimtā, kad visā Rietumeiropā notika strauja pilsētu attīstība,[12] Tukuma nozīme Kurzemes un Zemgales hercogistē pieauga un tas kļuva par vienu no četriem virspilskunga iecirkņa centriem. Nākamais straujās attīstības periods sākās ar saimniecības attīstību un industrializāciju 19.gadsimta beigās.

Apbūves attīstība saistīta ar minētajiem periodiem. Viduslaikos pils bija nošķirta no miesta apbūves ar aizsardzības grāvi. [13] Koka ēkas - būvētas tagadējās Lielās ielas sākumposmā - līdz mūsdienām nav saglabājušās. Brīvības laukuma dienvidu pusē atrodas vien neliels viduslaiku pils drupu fragments un 18.gadsimta otrajā pusē pārbūvētais Pils tornis. Otrajā attīstības periodā veidojušās pārējās tagadējās vecpilsētas ielas un apbūve ne tikai pletusies plašumā, bet arī pietuvinājusies viduslaiku pilij. No šī perioda saglabājusies 17.gadsimtā būvētā Sv.Trīsvienības baznīca un ap divdesmit dzīvojamo ēku, kas celtas 18.gadsimtā. Trešajā periodā pilsētas teritorijas strauji paplašinājusies. Šajā laikā pilsētnieku saziņā tiek nodalīta jaunapbūvētā teritorija tika nodalīta no vecpilsētas. Jauno pilsētas daļu sāka saukt par Jauntukumu un tur īpašumus iegādājās jaunienācēji no laukiem. Uz vecpilsētu attiecināja tagadējais Brīvības laukuma un Baznīcas, Elizabetes, Lielās, Dārza, Harmonijas, Talsu, Pasta, Pils un daļēji arī - Raudas ielas apbūvi. [14]

Tukuma pilsētas vēsturiskais centrs ir viens no 44 Latvijā pastāvošiem valsts nozīmes pilsētbūvniecības pieminekļiem, [15] pēc savas mākslinieciskās, vēsturiskās vai zinātniskās vērtības tas ir saglabājams nākamajām paaudzēm un tā pārvaldība ir noteikta ar LR Likumu par kultūras pieminekļu aizsardzību. Diemžēl valsts nozīmes pilsētbūvnieciskā pieminekļa Tukuma vēsturiskā centra robežas nesakrīt ar tā sauktās vecpilsētas robežām. Pils, Pasta, Raudas un vairāku citu ielu apbūve, kas ir Tukuma pilsētai raksturīga un vienreizēja, nav valsts nozīmes piemineklis un tā aizsardzību minētais likums nereglamentē. Tas nozīmē, ka pašvaldībai un ēku īpašniekiem nav obligāti jāsaglabā vēsturiskās apbūves apjoms, nav jālieto tradicionālie materiāli to atjaunošanā, ēku var pārbūvēt vai pat nojaukt.

Tukuma pilsētas pētījums pēc tā izstrādes tika nodots pašvaldības rīcībā un iesniegti arī ieteikumi pilsētas teritorijas plānojuma aktualizācijai. Tie ietvēra ierosinājumu paplašināt pilsētas vēsturiskā centra aizsardzības zonu, saglabāt tajā esošo apbūvi un iespēju robežās restaurēt zudušās detaļas, kā arī saglabāt ielu plānojumu un trajektorijas. Vietās, kur padomju varas periodā apbūve nojaukta, autors ieteica iezīmēt kvartālu robežas ar zaļajiem stādījumiem.

Vēsturiskie nosaukumi pilsētas kontekstā

Pētījuma procesā iegūtie dati raksturo ne tikai pilsētas attīstību kopumā, bet arī sniedz plašu un daudzpusīgu informāciju par katru vecpilsētas robežās esošo īpašumu, tā īpašniekiem, īrniekiem. Katra iela, gruntsgabals un ēka ir vieta, kas saistīta ar kādu personību. K. Teilors atgādina E. Relfa tēzi, ka vietas identitāti veido cilvēku aktivitātes, viņu darbības materiālās liecības, kā arī simboli un nozīmes, ko cilvēki piešķir kādai vietai, vai atsevišķiem objektiem.[16]

Diemžēl līdzīgi citām mazpilsētām arī Tukumā padomju varas laikā ir apzināti pārrauta pilsētas tradīciju pēctecība un daudzi notikumi, cilvēki, arī vietu nosaukumi un nozīme ir mainīta un vēlāk aizmirsta. Bieži vien nezināšana ir bijusi par iemeslu nepārdomātu lēmumu pieņemšanai. Piemēram, 20.gadsimta piecdesmitajos gados izveidoto „kara pilsētiņu” tagad sauc par Jauntukumu, kaut vēsturiski šis nosaukums attiecināms uz pavisam citu pilsētas mikrorajonu, kurš veidojās 19.gadsimta beigās un aptvēra vecpilsētu. Neapdomīgi notikusi vēsturisko ielu nosaukumu atjaunošana 20.gadsimta 90.gados un bieži vien tas apgrūtina vēsturisko objektu identificēšanu mūsdienās. Vairāki vecie ielu vai nosaukumi zuduši, apvienojot divas vai pat trīs ielas un dodot tām vienu nosaukumu. Piemēram, vēsturiskais Vecmoku ielas nosaukums nav atjaunots vārda nelabskanīguma dēļ. Ielas sākumposms pievienots Brīvības laukumam (īpašumi Vecmoku ielā nr. 1-12), bet pārējā daļa - Talsu ielai. Likvidēts Jelgavas un arī Lazaretēs (30.gados - Aizsargu iela) ielas nosaukums, tajās esošos īpašumus pievienojot Pasta ielai. Likvidēta arī vēsturiskā Ūdens iela, kurā atradās tikai divi īpašumi, pievienojot to Lielajai ielai. Ielu nosaukumi un to maiņa ir viena no pilsētas vēstures izpētes būtiskā pētniecības tēmām, jo

vietvārdi uzskatāmi raksturo pilsētvidi ne tikai no ģeogrāfiskā viedokļa, bet arī no vēsturiskā. Katrā pilsētas attīstības periodā ielu nosaukumi veidojušies nedaudz citu apstākļu un arī mērogu apzināšanās kontekstā. Līdz pat 18.gadsimta vidum orientācijai lietoja vārdu ceļš un tā nosaukums norādīja virzienu uz tuvējo apdzīvoto vietu - parasti muižu. Piemēram, tagadējā Talsu iela, veidojusies gar Moku ceļu, kas veda uz Moku muižu. Pēc muižas sadalīšanas radās divi atsevišķi īpašumi - Vecmoku un Jaunmoku muiža un iela tika pārdēvēta par Vecmoku ielu. Tagadējā Raudas iela veidojusies gar ceļu uz Raudas muižu. Tās nosaukums ticis mainīts tikai padomju laikā, tai dodot Leņina ielas nosaukumu. Ielu nosaukumi Tukumā noteikti lietoti vismaz 18.gadsimta beigās, iespējams pat jau trešajā ceturksnī. Lielā iela ir vecākā un vairākus gadsimtus bijusi galvenā pilsētas iela. Vēl 18.gadsimta vidū tā dēvēta par Baznīcas ielu, jo uz tās atradās dievnams (tagad Sv.Trīsvienības evaņģēliski luteriskās draudzes baznīca). 1804.gada pilsētas plānā tā jau dēvēta par Lielo ielu. Baznīcas ielas nosaukums pilsētā atkal parādījās 1881.gadā, kad sadalot tā sauktajos Šteinbauma laukus apbūves gabalos, tika veidota jauna iela iepretim tolaik jaunuzbūvētai Sv.Nikolaja pareizticīgo draudzes baznīcai.

Atsevišķos gadījumos ielas nosaukumi norādījis uz tās funkciju, piemēram, Dārza iela veidojās kā ganību ceļš un tās senākais nosaukums - Vidus iela - norāda uz tā sauktās tās aizmugures ielas statusu. Samērā daudzu ielu nosaukumi atspoguļo tās iedzīvotāju nodarbošanos, piemēram, Ādģēru, Kalēju, Kautuves (arī Lopkautuves), kā arī sniedz norādes uz notikumiem pilsētas vēsturē - Uguns iela ieguvusi savu nosaukumu pēc 1865.gada ugunsgrēka. Tukumā ir arī ielas, kuru nosaukumos atspoguļojas senie vietvārdi - Avotu iela atrodas Sloenes upes nogāzē un ved uz avotiņu. Tās trase veidojusies senas takas vietā. Ūdens un Aizsprustu ielas ved uz bijušo pilsētas ezeru un iezīmē pilsētas jeb Dzirnavu ezera aprises.

19.gadsimta otrajā pusē attīstītās modernās pilsētas iezīmes un tas atspoguļojas arī ielu nosaukumos. Rīgas, Jelgavas, Talsu ielu nosaukumos jau atspoguļojas cits mērogs - virziena norādes uz tuvākajām pilsētām. Otra iezīme saistās ar sava laika Krievijas valsts augstāko amatpersonu - caru un carieņu - vārda izmantošanu. Ādģēru iela pārdēvēta par Elizabetes ielu, izveidotas Katrīnas, Aleksandra un Annas ielas. 20.gadsimtā notiek ielu pārdēvēšana dažādu politisku motīvu dēļ un to nosaukumi atspoguļo katras sabiedriski politiskās iekārtas ideoloģiju. Lielā iela bijusi gan Z.A.Meierovica, gan H.Gēringa, gan 1905.gada iela, savukārt Pils iela saukta gan par K.Ulmaņa, gan Ā.Hitlera, gan Komjaunatnes ielu.

20.gadsimta beigās parādījās jaunas iezīmes pilsētas ielu nosaukumos parādījās Tukuma sadraudzības pilsētu vārdi. Akmens (padomju laikā V.Zimjagina) ielu pārdēvēja par Šēseles, bet daļu Dārza ielas - par Tidaholmas ielu. Postmodernajā sabiedrībā ienākusi izpratne par pilsētas saitēm Eiropas mērogā, bet vienlaicīgi tomēr arvien lielāka interese rodas par lokālo vēsturi un īpatnībām

Minētie un vēl citi piemēri liecina, kultūrvides pārvaldības process pilsētā ir visai complicēts tā daudzslāņainības un nepārtraukto, samērā straujo pārmaiņu dēļ. Lai iepazīstinātu pilsētas iedzīvotājus un arī iebraucējus ar pilsētas bagāto kultūras mantojumu, lai veidotu izpratni par tā nozīmi pilsētas identitātes veidošanā, lielāka uzmanība būtu pievēršama atsevišķu vietu, ēku un ielu vēstures, kā arī pilsētas attīstības un būtības skaidrošanai jeb interpretācijai.

Vecpilsētas kultūrvides interpretācija

Kā ikvienā komunikatīvā procesā. svarīgi ir izvēlēties notikumu vai stāstu, kuru interpretēt, un pielietot atbilstošas metodes un līdzekļus tā sekmīgai realizācijai. Tukuma vecpilsētas vide ir veidojusies ilgstošā laika periodā un nepārtraukti mainījusies. Daudzie uzslāņojumi no vienas puses apgrūtina izvirzītā uzdevuma veikšanu, no otras ouses - padara to interesantu.

Izvērtējot pilsētas aktualitātes, autore izvēlējās tēmas un tām atbilstošas interpretācijas metodes. Pirmā tēma saistījās ar tēzi, ka kultūrvide ir laikā nepārtraukti mainīga. Izmaiņas kultūrvīdē nosaka gan ekonomiskie, sabiedriski politiskie un sociālie apstākļi, gan cilvēki, kuri dzīvojuši pētāmajā pilsētas daļā. Ja ārējie jeb varētu teikt arī globālie apstākļi nosaka visā valstī, reģionā vai Eiropā līdzīgu procesu norisi, tad cilvēki, kuri dzīvojuši konkrētajā pilsētā, ienesuši tikai šai

pilsētai raksturīgs iezīmes. Vēl viens ļoti būtisks faktors pilsētvides fizisko parametru un ārējā veidola, kā arī daudzu tradīciju veidošanā ir dabas pamatne. Ņemot vērā minētos faktorus, autors izvēlējās realizēt praksē Tukuma pilsētai ļoti raksturīgas vietas - tagadējā Brīvības laukuma-mainīguma interpretāciju.

Tukuma muzeja fotogrāfiju kolekcijā bija atrodams plašs un daudzpusīgs vizuālo materiālu klāsts, ar kura palīdzību bija iespējams atspoguļot laukuma apbūves, funkciju, nosaukumu un vizuālā tēla maiņas 20. gadsimtā. Trūkstošā informācija iegūta avotu materiāla studiju un analīzes gaitā, kā arī izmantojot arhitekta, celtniecības arheologa I. Dirveika [17] atzinumus par apbūves arhitektoniski - māksliniecisko vērtību. Rezultātā tika sagatavots izejmateriāls mākslinieciskās skices izstrādei un tās realizācijai maketā. Darbnīcā „Animācijas brigāde” tika izgatavots kustīga pamatne, uz kuras uzlikti trīs skati: Turgus laukums 1914. gadā, Brīvības laukums 1936. gadā un Sarkanais laukums 1976. gadā. [18] Nospiežot slēdzi, makets griežas un muzeja apmeklētāji viegli uztveramā formā var iegūt priekšstatu par būtiskām pilsētvides izmaiņām. Savukārt izejot no pilsētas vēstures muzeja ēkas, kas atrodas Pils tornī, katrs apmeklētājs var izvērtēt situāciju laukumā mūsdienās.

Otra metode izvēlēta ar mērķi pēc iespējas vairāk cilvēku informēt par vecpilsētas ēku vēsturisko nozīmību. Parasti informācija par vecpilsētas vēsturi tiek sniegta laikrakstos, tūrisma ceļvežos vai arī ekskursijās gidu pavadībā. Katra no minētajām metodēm ir noderīga, tomēr domāta tikai šaurai mērķauditorijai - pilsētas vēstures interesentiem. Tādā veidā sniegto informāciju izmanto neliela sabiedrības daļa. Lai informētu ne tikai interesentus, bet arī vecpilsētas iedzīvotājus autors sagatavoja īsu informāciju par katru ēku, tās būvniecību, pilsētā ievērojamiem ļaudīm un pasūtīja informatīvās plāksnītes. Projektu atbalstīja Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija un plāksnītes tika piestiprinātas pie katras ēkas Pils ielā. Jau pirmajā dienā garāmgājēji pievērsa uzmanību plāksnītēm, apstājās un tās lasīja, savukārt ēku īpašnieki nāca uz muzeju un jautāja, ko vairāk par savu īpašumu. Pilsētas dome atbalstīja šo projektu un katru gadu iepilnina līdzekļus kādas ielas namiem. Patlaban plāksnītes uzliktas Brīvības laukumā, Elizabetes, Harmonijas ielā un tiek gatavotas arī Lielās ielas namiem.

Pilsētas būvvaldes darbs vērsts uz vecpilsētas saglabāšanu un šīs nelielās plāksnītes pie namiem nodrošina papildus informāciju. Līdzās zili baltajām valsts nozīmes kultūras pieminekļa atšķirības zīmēm, dzeltenās plāksnītes tiek uztvertas kā īpašas Tukuma kultūrvēsturisko objektu zīmes. Projekts darbojas sekmīgi, arvien vairāk iedzīvotāju interesējas par savu īpašumu vēsturi un lūdz sagatavot vēsturiskas izziņas. Arī tūristi var izstaigāt pilsētu patstāvīgi un iepazīt kultūrvēsturiskās nianšes, lasot minētās plāksnītes.

Interpretācijas pastaigas ir samērā jauna metode. To izstrādājusi un aprobējusi trīs pētnieku grupa Austrālijas pilsētas Ņūkāstlas (Newcastle) priekšpilsētā Maifildā (Mayfield): K. Markvels (Markwell), D. Stīvensons (Stevenson) un D. Rove (Rowe). [19] Pētnieku grupa veica minētās priekšpilsētas vēstures pētījumu un izvēlējās tās vietas un objektus, kam piemīt vēsturiska vērtība. Viņi sagatavoja brošūru, kurā apkopota informācija par nozīmīgākajiem objektiem. To izmantojot jebkurš var patstāvīgi izstaigāt pilsētu un iepazīt to visā to daudzveidībā. Pētnieki uzskata, ka interpretācijas pastaigas ir efektīga kultūras mantojuma interpretācijas metode un tā ne tikai palīdz attēlot pilsētvides būtību un veidot vietas piederības sajūtu tās iedzīvotājos, bet arī ietekmē vietas ekonomisko attīstību, piesaistot tūristus.

Salīdzinājumā ar Austrāliju piemēru, Tukumā pie vecpilsētas ēkām izvietotās plāksnītes padara interpretācijas pastaigu daudz vienkāršāk organizējamu. Nav nepieciešama brošūra, uz ielas nav jāšķirsta un jāmeklē pareizā lapaspuse. Pie ēkām piestiprinātās plāksnītes var izlasīt jebkurš garāmgājējs, tātad projekta mērķauditorija ir daudz plašāka.

Pieminekļu integrācija sabiedrībā

Kultūras mantojuma vērtība laika gaitā mainās, jo mainās tā nozīmes izpratne sabiedrībā. Piemēram, 18. gadsimtā Tukuma iedzīvotāji ar vietējo varas iestāžu atļauju pakāpeniski nojauca viduslaiku pili tās akmeņus izmantoja jaunu ēku celtniecībā. 1827. gadā ģenerālgubernators

Pauluči to aizliedza darīt. [20] 20. gadsimta divdesmitajos gados, kad Latvijā apzināja iespējamās kultūras pieminekļus, Tukuma viduslaiku pils drupas novērtēja kā neatbilstošas pieminekļa statusam. Tikai 20. gadsimta sešdesmito gadu beigās Tukuma viduslaiku Pils tornis tika iekļauts valsts nozīmes kultūras pieminekļu sarakstā. Neskatoties uz to, ēka tika izmantota kā Tukuma rajona iekšlietu daļas noliktava, savukārt pilsdrupu fragmenti tā arī sabruka laika zoba ietekmē.

Pirmo reizi pilsētas sabiedrības uzmanība viduslaiku pils atliekām tika pievērsta 1941. gadā, kad nojaucot vecā Praviņu kroga ēku Sarkanajā (tagad - Brīvības laukumā), skatienam atklājās tā sauktais Pils tornis. Jau toreiz Tukuma pilsētas mākslas muzeja direktors gleznotājs Leonīds Āriņš izteica domu par muzeja paplašināšanu un izvietošānu Pils tornī un blakus esošajā aprīņķa tiesas ēkā. Ideja tika aktualizēta tikai 1978. gadā, kad ēkai jau bija piešķirts valsts nozīmes pieminekļa statuss. Tika izstrādāts ēkas restaurācijas projekts, [21] bet ieceres realizācija tika uzsākta tikai pēc desmit gadiem. Pilsētas vēstures muzejs Pils tornī tika atvērts tikai 1995. gadā. [22] Nelielās ēkas (platība tikai 108 m²) remonta - restaurācijas darbu projekts finansiāli mazietilpīgs projekts. To kavēja deputātu un ierēdņu neizpratne par celtnes kā vienīgā viduslaiku vēstures un arhitektūras pieminekļa nozīmību pilsētvidē, kā arī iespējamo sociālo ietekmi pilsētā. Jau muzeja atklāšanas dienā to apskatīja vairāk nekā tūkstošis pilsētas iedzīvotāju un viesu. [23] Pie muzeja durvīm nepārtraukti stāvēja rinda. Interese nav noplakusi visus desmit tā pastāvēšanas gadus. Katrs, kas ieiet šajā muzejā, novērtē tā atraktivitāti.

Ekspozīcijas koncepcijas pamatā ir ideja par to, ka Tukuma pilsētas vēsture ir notikumiem bagāta un atbilstoši eksponēta, tā var būt interesanta ikvienam. Pamatojoties uz pilsētas vēstures pētījumu autors izvēlējās desmit viņaprāt pilsētas vēsturē raksturīgākos notikumus, sagatavoja aprakstu, izvēlējās attiecīgā laikmeta pilsētvidi raksturojošus vizuālos materiālus un sagatavoja uzdevumu ekspozīcijas māksliniekam. Ekspozīcija tika veidota kā nelieli maketi ar lellēm. Izvēlētais māksliniecišķiski spilgtais un viegli uztveramais izteiksmes veids karu gadu piesaista vidēji vairāk nekā trīs tūkstošus apmeklētāju. [24]

M. Trimarši (M. Trimarchi) [25] pētījis vēsturisko pieminekļu aizsardzības un izmantošanas dažādus aspektus un nonācis pie atziņas, ka pieminekļu nozīme sabiedrībā nepārtraukti mainās un izmaiņas notiek gan horizontāli (pateicoties pieminekļu plašākai pieejamībai un lielākām iespējām tos izmantot), gan vertikāli (pateicoties patreizējās vērtības dažādām modifikācijām, kas ietekmē pieminekļa pagātnes kultūras nozīmes un lomas vērtējumu). Izmaiņas var radīt ēkas funkcijas maiņa no vienas puses un kultūras aktivitātes no otras puses. M. Trimarši veicis pētījumu Itālijā, kura gaitā aplūkojis mantojuma un tēlotājas mākslas vertikālās integrācijas piemērus. Viņa pielietotie argumenti ir viegli izmantojami dažādos gadījumos neatkarīgi no kultūras pieminekļa piederības un juridiskā statusa.

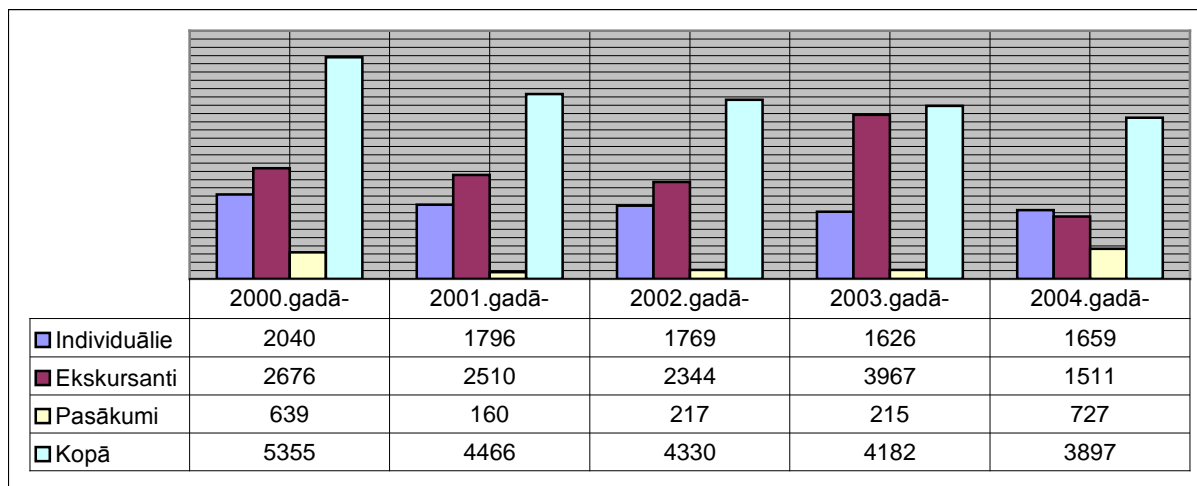
M. Trimarši tēzi apstiprina arī Pils torņa piemērs Tukumā. Līdz 1995. gadam ēka sabiedrībai nebija pieejama un tā nebija pietiekami informēta par Pils torņa vēsturisko un kultūras nozīmību. Ēka bija ieguvusi valsts nozīmes kultūras pieminekļa statusu, bet tā nedeļa ne sociālu, ne ekonomiskus ieguvumus pilsētai. Pēc muzeja atvēršanas pieminekļis ir pieejams pilsētas iedzīvotājiem un tūristiem. Kaut arī ieejas biļetes cena ir simboliska, pieminekļa izmantošana dod arī zināmu finansiālu ieguvumu muzeja, kas ir pašvaldības iestāde, budžetā. Pieminekļa kultūras nozīmību apstiprina arī regulārās pilsētas viesu delegāciju vizītes muzejā, [26] t.i. muzejs kļuvis par viesu uzņemšanas protokola sastāvdaļu.

Pieminekļa nozīme maina arī tajā notiekošās kultūras aktivitātes. Pils torņa otrajā stāvā reizi gadā tiek mainītas izstādes un to atklāšana notiek Pilsētas svētku laikā - parasti jūlija trešajā piektdienā. Atklāšanas pasākums ir saistīts ar izstādes tēmu, tas veidots kā sižetisks vēstījums un tajā ir iesaistīti ne tikai muzeja, bet arī citu kultūras institūciju darbinieki: mūziķi, literāti, aktieri, vēsturnieki un citi. Tie ir mūziķi, literāti, dejotāji, aktieri vai citi radošo profesiju pārstāvji, kas spēj nodrošināt profesionāli laba līmeņa priekšnesumu un minētā pieminekļa būtībai tematiski atbilstošu kultūras produktu.

Pilsētas kultūras dzīvē īpašu nozīmi ieguva izstāde par Tukuma Viesīgo biedrību - nacionālu kultūras biedrību, kas pastāvēja no 1873. līdz 1940. un no 1941. līdz 1945. gadam un bija sava laika nozīmīgs kultūras centrs. 2003. gadā ar autora līdzdalību veikts pētījums par biedrības

vēsturi, izveidota izstāde un izveidota amatierteātra izrāde par nacionālās atmodas notikumiem un personībām Tukumā 19.gadsimta otrajā pusē.[27] Izstādes atklāšanas dienā izrāde Pils tornī tika spēlēta trīs reizes, izstādes laikā tā vairākkārt tika atkārtota.

Intervijās ar apmeklētājiem [28] tika noskaidrots, ka viņiem bija interesanti skatīties izrādi tieši izstādē, kur par katru no lugas varoņiem atrodams plašs materiālu klāsts: fotogrāfijas, dokumenti un arī memoriāli priekšmeti. Milzīgu interesi izpelnījās diskusijas ar muzeja speciālistiem pēc izrādes. Savukārt aktieri atzina, ka viņiem tieši izstāde un muzeja speciālistu komentāri palīdzēja labāk izprast savus tēlus un arī to vēsturisko vidi, kurā tie dzīvoja.

1.attēls. Pils torņa apmeklētāju dinamika

Dzīvās izrādes paplašināja Pils torņa apmeklētāju loku. Pasākumus apmeklēja ļaudis no citām sociālajām grupām nekā ikdienas apmeklētāji, kas parasti ir pilsētas vēstures interesenti, skolēni vai tūristi. Kā atzīmējis M.Trimaršī [29] pasākumi veicina kultūras produkta zināmu demokratizēšanos, kultūras pieminekļi kļūst atraktīvāki un notiek to aktīvāka iekļaušanās kultūrtūrisma apritē. Kā liecina novērojumi Pils tornī, pieminekļa kultūras nozīmi paaugstina arī mākslinieku radošo iespēju paplašināšanos un viņiem dotā iespēja radīt augstas kvalitātes kultūras produktus.

Kultūrvides pārvaldības risinājumi

Pētījumu aktualitāti kultūrvides pārvaldībā nosaka tā pielietojamība. Šis aspekts bijis aktuāls visā Tukuma pilsētas kultūrvides izpētes procesā. Kultūrvides pārvaldības mērķi ir saistīti ar materiālās un nemateriālās kultūras mantojuma saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu un šajā procesā būtiski ir nevis sašaurināt pieminekļa nozīmību, bet gan to paplašināt.

Kā atzīmē M.Trimaršī, [30] kultūras mantojuma aktīva izmantošana un vienlaikus atbilstoša saglabāšana var tikt nodrošināta, ieviešot precīzus un efektīvus noteikumus pieminekļu aizsardzībā un izmantot elastīgu pieeju to izmantošanā. Katram pieminekļa izmantošanas gadījumam jābūt ilgtspējīgam, t.i. tā izmantošanas procesā jānodrošina ikviena tā materiālā vai nemateriālā raksturlieluma (izpausmes) saglabāšana, lai to varētu nodot nākamajām paaudzēm. Ēkas vai būves identitāti veido tās forma, krāsa, dekorējums un citas zīmes, kas padara to neatkārtojamu un kultūrnozīmīgu.

Analizētajos gadījumos nav notikuši materiāli zaudējumi, tieši pretēji, organizējot augstas kvalitātes mākslas pasākumu kultūras pieminekļos, demokratizēts pakalpojumu saņēmēju loks un vairots apmeklētāju intelektuālais kapitāls.[31] Ja fiziskais kapitāls netiek samazināts un intelektuālais kapitāls pieaug, tad laika gaitā pieaug sabiedrības sociālais labums.

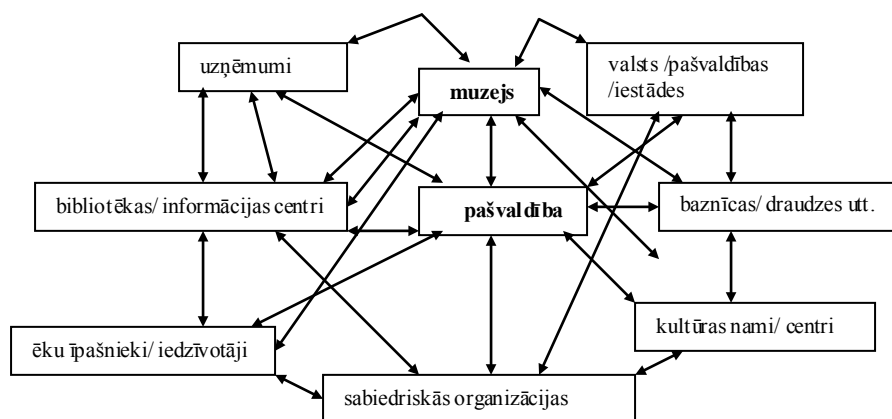
Tukuma pilsētas dome savā darbībā līdz šim veicinājusi vairāku kultūras institūciju sadarbību kultūras mantojuma aktualizēšanā. Viens no apmeklētāju iemīļotiem un tradicionāliem pasākumiem ir Mākslas svētki Durbes pilī, [32] ko sadarbībā ar Tukuma pilsētas bērnu un jauniešu centru (no 2004.gada - Tukuma mākslas skola), Tukuma Mūzikas skolu un Tukuma pilsētas kultūras namu ik gadus organizē Tukuma muzejs. Pasākums notiek jau 20 gadus un, neskatoties uz ieejas maksu, ik gadus pulcē vairāk nekā tūkstoš apmeklētāju. Tukuma muzejs

rīko arī klasiskās mūzikas koncertus, Dzejas dienas un citus pasākumus. Jau vairākus gadus notiek Bērnu mākslas plenēri pilsētas skolu audzēkņiem.

Tieši vecpilsētā pasākumi notiek samērā reti. Lielākoties tie ir saistīti ar izstāžu atklāšanām Mākslas muzejā, kas atrodas Harmonijas ielā, un Tukuma mākslas skolā, kas atrodas Lielajā ielā. Viens no lielākajiem un masveidīgākajiem pasākumiem, kas notiek vecpilsētā ir Pilsētas svētki, kuru organizēšanā faktiski iesaistīti visi pašvaldības uzņēmumi un iestādes, kā arī sabiedriskās organizācijas. Organizatorisko vadību parasti uzņemas pilsētas domes izglītības, sporta un kultūras speciālists.

Katrs šāds pasākums, kurā iesaistītas vairākas institūcijas, prasa rūpīgu sagatavošanas darbu un labu menedžmentu. Kultūras mantojuma vertikālās integrācijas koncepts parasti ir realizējams balstoties uz institucionāliem pamatiem un līdz ar to lēmumu pieņemšanas process ir daudz sarežģītāks. Izmantojot šādu sadarbības modeli, svarīgi ir iesaistīt visas iespējamās jautājuma risināšanā ieinteresētās puses, uzklaut visus viedokļus un panākt vienošanos *consensus* ceļā. Kā liecina pieredze, dažkārt īstermiņā rezultāta kvalitāte varētu būt labāka, tomēr strādājot ilgtermiņā, tiek nodrošināta kultūras institūciju un citu ieinteresēto pušu aktivitāte, informācijas pieejamība un pārdomātāka darbība kultūrvides pārvaldībā. Šāds sadarbības modelis var ienest kultūrvides pārvaldībā jaunu pieredzi un arī iespējas. Ierobežota finansējuma apstākļos šis modelis sniedz iespēju pašvaldībai problēmas risināt kompleksi un profesionāli, kā arī radīt augsni iedzīvotāju sociālās aktivitātes veicināšanai.

Otrs risinājums saistīts ar tādas jaunas struktūras izveidi pašvaldībā, kurā strādā profesionālu kultūras darbinieku un kultūras mantojuma aizsardzības speciālistu komanda. Piemēra, Jūrmalas pilsētā par pieminekļu aizsardzības jautājumiem atbild domes struktūrvienība. Šāds risinājums nodrošina ātru un profesionālu lēmuma sagatavošanas procesu īstermiņā, kā arī garantē augstas kvalitātes pasākumu realizāciju. Neiesaistot pārvaldības procesā sabiedrības pārstāvjus, ilgtermiņā varētu rasties zināma plaisa starp domi un iedzīvotājiem, jo to intereses kultūras mantojuma aizsardzības jautājumos un apbūves modernizācijā ir atšķirīgas.

2.attēls. Kultūrvides pārvaldības modelis pašvaldībā

Tukuma pilsētā konceptuālos apbūves attīstības jautājumus lemj dome, praktiskos risinājumus akceptē un arī kontrolē būvvalde. Šajā pārvaldības jomā, kas saistīta materiālās kultūras liecību saglabāšanu, sadarbības pieredze ir mazāka nekā nemateriālās kultūras jomā. 2002.gadā pilsētas dome sadarbībā ar Tukuma muzeju un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju uzsāka informatīvo plāksniņu uzstādīšana vecpilsētā, bet 2004.gadā realizēja valsts nozīmes kultūras pieminekļa - ēkas Brīvības laukumā 21- arhitektoniski-mākslinieciskās un tehniskās izpētes projektu.[33] Visoptimālākais risinājums būtu vismaz viena kultūras mantojuma speciālista štata vietas izveide domē un cieša sadarbība ar valsts un pašvaldības institūcijām, uzņēmumiem, sabiedriskajām institūcijām un iedzīvotāju pārstāvjiem.

Šobrīd Tukuma pilsētas domē par kultūras, izglītības un sporta darba organizēšanu atbild viens

darbiniēks, kultūras mantojuma aizsardzības jautājumu risināšanai domē speciālistu nav, notiek sadarbība ar kultūras pieminekļu aizsardzības inspektoru. Domes aktīvais partneris materiālās kultūras mantojuma problēmu risināšanā ir rajona pašvaldības iestāde- Tukuma muzejs. Nemateriālās kultūras jomā notiek domes, muzeja un kultūras nama, komercstruktūru sadarbība, kurā iesaistās arī atsevišķi interesenti no iedzīvotāju vidus.

Realizētie projekti ir interesanti un katrs no tiem ir devis ieguldījumu pilsētas kultūrvides materiālo liecību saglabāšanā un kultūras aktivitāšu veicināšanā, tomēr kultūrvides pārvaldība varētu būt efektīvāka, ja tiktu realizēta holiska un uz sabiedrību centrēta pieeja un izstrādāta kultūras stratēģija pašvaldībā, kā arī reģionu un valsts līmenī. Visā kultūrvides pārvaldības jomā būtu svarīgi veicināt kultūras pieminekļu un kultūras aktivitāšu horizontālo un vertikālo integrāciju, t.i. paplašināt to pieejamību un veicināt to nozīmes izpratni plašākā sabiedrībā.

Secinājumi

Kultūrvides pārvaldībā pēdējos gados arvien noteiktāk ienāk jauni aspekti un tie skar dabas un kultūras mantojuma definēšanu, saglabāšanu un aizsardzību, kā arī izmantošanu. Līdz šim ar kultūrvidi un tās pārvaldību tika asociēti galvenokārt valsts nozīmes kultūras pieminekļi un to aizsardzība nav pašvaldības kompetence. Mūsdienās arvien lielāka nozīme tiek ierādīta tai kultūras mantojuma daļai, kas neatbilst valsts nozīmes kultūras pieminekļa statusam, bet raksturo cilvēka un dabas mijiedarbības rezultātu pagastā, pilsētā vai reģionā. Par vietējas nozīmes pieminekļiem tiek uzskatītas kultūrainavas, vietas, ēkas, objekti, kas vietējo iedzīvotāju vērtējumā ieguvušas īpašu nozīmi. To definēšanā un aizsardzībā plaši izmantojamas pašvaldību muzeju resursi un iespējas: kolekcijas, pētījumi, muzeju ekspozīcijas, ekskursijas, lekcijas, kā arī citu vides interpretācijas metodes.

Līdzīgi kā pilsētas vēstures muzejs Tukumā daudzi pašvaldību muzeji atrodas ēkās, kas ir valsts nozīmes kultūras pieminekļi. No vienas puses tas muzejam uzliek saistības pieminekli uzturēt atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, no otras puses rada iespēju sabiedrībai šo muzeju identificēt ar pieminekli. Kultūras aktivitāšu vai kultūras institūcijas integrācija ar kultūras pieminekli ne tikai paver jaunas iespējas tūristu piesaistei un iedzīvotāju izglītošanai, bet arī palielina kultūras pieminekļa kultūras, sociālo un ekonomisko nozīmi pilsētā. Tas savukārt Tukuma muzeja gadījumā ir palīdzējis definēt muzeja lomu sabiedrībā un tā saistās ar kultūrvides vērtību izpēti, saglabāšanu, popularizēšanu sabiedrības attīstības un izglītības labā. Muzeja sociālā loma līdz ar to uzliek pienākumu aktīvi iekļauties arī kultūrvides pārvaldības procesā, kas ietver gan tās pētījumus un izvērtēšanu, gan konservāciju un izmantošanu. Muzeju kolekcijas līdz šim vēl nav pietiekami izmantotas kultūrvides pētījumu veikšanai. Pastāv arī plašas iespējas izmantot citas kultūrvides interpretācijas metodes, ne tikai rakstā analizētās. Svarīgi, lai izvēlēta metode būtu piemērota problēmsituācijas risināšanai un dotu maksimāli iespējamo efektu.

Kultūrvides pārvaldības efektivitāte pašvaldībā lielā mērā ir atkarīga ne tikai no pašvaldības ierēdņu kompetences, bet arī no iedzīvotāju informētības un sociālās aktivitātes. Pieredze liecina, ka kultūrvides pārvaldība ilgtermiņā ir efektīvāka, ja to veic attiecīgā pašvaldības struktūrvienība, iesaistot kultūras un izglītības institūcijas, kā arī iedzīvotāju pārstāvjus. Muzeju, bibliotēku, kultūras namu, skolu un tūrisma informācijas centru, kā arī uzņēmumu, sabiedrisko organizāciju un privātpersonu aktivitāte nodrošina pārdomātāku lēmumu pieņemšanas procesu un kompleksu problēmu risinājumu. Savas kompetences un iespēju robežās katrs pārvaldības procesā iesaistītais var veikt kaut nelielus pētījumus, izstrādāt un realizēt dažādus vides interpretācijas un izglītības projektus, tādējādi veicot funkcijas, kuras pašvaldība neveic vai veic daļēji.

Pilsētvides kvalitāti un pievilcību nosaka ne tikai izcili materiālās kultūras pieminekļi, bet visa tās apbūve kopumā, tradīciju pēctecība un notiekošās kultūras aktivitātes. Ja pašvaldības, tās teritorijā esošajām iestādēm, uzņēmumiem un sabiedriskajām organizācijām, kā arī namu īpašniekiem un iedzīvotājiem ir pieejama informācija par katru vēsturiski, mākslinieciski, zinātniski vērtīgu objektu pilsētā, par vēsturiskām tradīcijām, vietvārdiem un citām nemateriālās kultūras vērtībām, tiek stiprināta piederības sajūta savai pilsētai un izpratne par tās vērtībām.

Pateicības

Pētījumu atbalstīja Tukuma pilsētas dome. Autors saņēmis arī Latvijas Izglītības fonda stipendiju pilsētas izpētei pilsētbūvnieciskā aspektā. Pateicība pienākas arī manai kolēģei - Tukuma muzeja galvenās krājuma glabātājas vietniecei Inārai Znotiņai par palīdzību fotoattēlu atlasē.

Summary

There are significant changes going on in the post-modern society depending on social, economic and cultural transformation. People are more interested in questions like: what has happened in their place many years ago, how the place looked like, why people have shaped the place it is etc. They would like to know more about the place they are living.

The author would like to specify that cultural environment is closely linked to a place, which is undergoing changes all the time because of people's activities. According to E. Relf the identity of place is related to three components: material evidences of people living in the place, their cultural activities and meaning or significance people are giving to the place or object. The aim of the management of cultural environment is to develop heritage conservation strategies, methods based on research and wise practises.

Museums are institutions, which are collecting evidences of tangible and intangible culture, researching their cultural environment and educating society. They are related to the natural and cultural heritage and as cultural institutions are involved into cultural activities and therefore they can easily understand importance of holistic approach in the process of management of cultural environment. Museums can be easily used as instruments in the process of management of cultural environment.

Heritage interpretation is a communicative process and it helps people to learn more and understand the place they are living. Museums are seen as mediators between heritage and society and interpretation methods are often used to educate society and make them aware of local traditions and values.

The author did several case studies of different heritage interpretation methods used in Tukums museum. The one, which is very traditional, is an exhibition in the museum of Tukums town history. It is situated in a small two-store building, which during medieval period was a part of a castle of Livonia order state but rebuilt at 18th century. The author has done research of the development of the town and defined the main periods of changes in its planning. The aim of the exhibition was to explain how rich is a tapestry of life in the town and it always was like this in spite of deformity of history during the soviet rule. The author decided to make models of town in eight different periods of time and show to everybody how it has been changed. The number of visitors, which has seen the exhibition, is more than 3000 people per year and it is quite good for small museum in provincial town.

Another case study is devoted to the thesis that the cultural environment is constantly changing, which one can prove using different research methods but it is not so easy to make ordinary people or even decision makers of local authority to realise the trough of this. The author decided to make one new moving model in the exhibition and show how one place - the central square of the town- has been changed during 20th century. Using visual material and analysing documents in the collection of museum and archives it was possible to show how the place looked like in 1914, 1936 and 1976. Because the museum is situated on the central square of the town, visitors of exhibition can compare what they have seen looking on the model and what the same place looks like, when they go outside of building. Observations of visitors prove that this method of heritage interpretation is very successful.

The third case study is about new method - self guided interpretive walks. The idea was to facilitate learning and appreciation of urban landscape and help people to experience the place they are living. On basis of research of the each of 230 houses of the old town of Tukums small plaques were made and they gave information about house, data of its building, people once living in, events once taking place in the house. This is an excellent way how to open multiple

layers of history of Tukums old town. Observations prove that people are interested in the history of their own house as well as their neighbours place. They are reading plaques and more often they are coming to the museum and asking for some references. There is a book going to be printed in year 2005 and will contain information also about the history houses but it is not so easy to stay on the street and look for right page in it to orient oneself. The project of Tukums museum was supported from the municipality and State inspection responsible for cultural heritage protection but it has been developed very slowly. The aim is to have plaques on each of the house in the historical centre of the town.

According to M. Trimarche the value of heritage tends to increase horizontally if the historical building or monument is accessible for people and vertically if it is used for cultural activities. He is stressing importance of integration of monuments and cultural activities. There was case in Tukums museum when the local poet has written a play and local theatre of amateurs made a performance about national awakening processes in Tukums at the end of 19th century. The performance was based on historical research of group under the leadership of the author. It took place in the exhibition devoted to Tukuma Viesīgā biedrība (Latvian society). Visitors and also actors pointed that were very excited to see the performance about real people. Looking on photos and their memorial things they experienced that time, events, people and got wider and deeper enjoyment.

Each case is different and other cultural activities allow another scenario. The integration of heritage and cultural activities not only derives much higher educational or cultural benefit, it makes people to become familiar with history, traditions, signs and symbols in their locality and helps to identify themselves with the place they are living.

Municipality is responsible for sustainable development of the territory and it means also that it is responsible for transmission of material and immaterial or tangible values to future generations. The management of cultural heritage in municipality concerns not only with just monuments left without people but also the places where people are living, where continuity of traditions is still perceived. To make this system more effective it is suggested to integrate experiences of management of cultural actions and projects with principles and methods and practises, which are used in preservation of built heritage or nature.

Literatūra

1. Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai. LR Vides un reģionālās attīstības ministrija, Rīga, 1995.
2. Nacionālā programma Kultūra. 2000-2012. LR Kultūras ministrija, Rīga, 2001, 182.lpp.
3. UNESCO Vispārējā deklarācija par kultūru daudzveidību, UNESCO Ģenerālās Konferences 31.sesijas materiāli, Parīze, 2001 http://www.un.lv/unesco/lv_hm/docs/starptaut_dok.html
4. Asaris J. Tukuma pilskaļna arheoloģiskās izpētes materiāli. Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Tuku ma mu zejs, 2000, 2001.
5. Dimbira I. Tuku ma pilsētas vēsturiskais centrs pirmsprojekta izpēte. 2.sēj. 1983., TMNM Za 667.
6. Centrālais Valsts vēstures arhīvs Pēterburgā 1329. fonds, 179. apraksts, 7. lieta.
7. Latvijas Valsts Vēstures arhīvs 467. fonds, 3. apraksts, 47. lieta, 1881. gads.
8. LR Valsts nozīmes kultūras pieminekļu saraksts, 1994.
9. Eiropas zinātnes programmu projekts „Informācija par muzeja vērtībām tiešsaistē”, „MEANDRA” Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs.
10. Ozola A. Tuku ma pilsētas attīstība pilsētbūvniecības aspektā. Vēsturiska izpēte Tuku ma pilsētas teritorijas plānojumam. Tuku ma mu zejs, 2002., 26 lpp.
11. Taylor K. Cultural heritage Management: A Possible Role for Charters and Principles in Asia.// International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp. 456-473.
12. Bāku le I. Rātsnami Latvijas pilsētās. Zinātne, Rīga, 2004.
13. Tuku ma pilsdrupas. Situācijas plāns pirms Tuku ma apriņķa tiesas nama būves. 1826.
14. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 467. fonds, 3. apraksts, 47. lieta.
15. LR Valsts nozīmes kultūras pieminekļu saraksts, 1994.
16. Taylor K. Cultural heritage Management: A Possible Role for Charters and Principles in Asia.// International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp.456-473.
17. Dirveiks I. Rekomendācijas vēsturiskās apbūves rekonstrukcijas darbiem ielas fasādēs. 1993. TMNM Za 1447.
18. Tuku ma pilsētas vēstures ainas. 13.-20. gadsimts Pilsētas vēstures muzejs Pils tornis, 1995, 2001. Za 1053.

19. Markwell K., Stevenson D., Rowe D. Footsteps and memories: Interpreting an Australian Urban landscape through Thematic Walking Tours.// International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp.456-473.
20. Bēts Z. Tuku ma ordeņa pils vēsturiskās izpētes materiāli.1978. TMNM Za 669.
21. Tuku ma pilsētas vēstures muzeja Pils tornis rekonstrukcijas projekts. LR Pieminēkļu restaurācijas zinātniskās institūts, 1978.
22. Tuku ma muzeja darba plāni un atskaites. 1989.-1995. Tuku ma muzeja arhīvs.
23. Tuku ma muzeja apmeklētāju reģistrācijas grāmata. 1995. Tuku ma muzeja arhīvs.
24. Tuku ma muzeja gada atskaites. 1995.-2004. Tuku ma muzeja arhīvs.
25. Trimarchi M. Regulation, Integration and Sustainability in the Cultural sector.//International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp.401-415.
26. Tuku ma muzeja gada atskaites. 1995.-2004. Tuku ma muzeja arhīvs.
27. Tuku ma muzeja izstādes „Tuku ma Viesīgā biedrība” materiāli.2003.- Tuku ma muzeja zinātniskais arhīvs.
28. Intervijas ar Pils torņa apmeklētājiem pēc teātra izrādēm. 2002. gada jūlijs- 2003. gada jūlijs.
29. Trimarchi M. Regulation, Integration and Sustainability in the Cultural sector.//International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp.401-415.
30. Trimarchi M. Regulation, Integration and Sustainability in the Cultural sector.//International Journal of Heritage Studies. Vol.10, No.5, December 2004, pp.401-415.
31. Tuku ma muzeja gada atskaites. 2003., 2004. Tuku ma muzeja arhīvs.
32. Tuku ma muzeja gada atskaites. 1985.-2004. Tuku ma muzeja arhīvs.
33. Ēka Brīvības laukumā 21. Vizuālās izpētes projekts. AIG, Rīga, 2004.